

ÚVODNÍK

Mediální výročí

I.

Redakce *Právníka* se rozhodla věnovat květnový sešit časopisu právním otázkám spojeným s médii jako prostředky hromadné a veřejné komunikace. Hlavní důvod, proč se tak děje, je spojen s letošním 18. květnem.

Toho dne totiž uplyne 100 let od zahájení pravidelného rozhlasového vysílání v někdejší Československu. Společnost *Radiojournal s.r.o.* si zřídila vysílací stanici ve Kbelích, dnes již pražských, tehdy ovšem v samostatné obci, nedaleko letiště a v pátek 18. května 1923 zahájila ve 20:15 vysílání. Nebylo to jednoduché. Vysílalo se ze zapůjčeného skautského stanu postaveného na levé straně silnice blízko domu č. 10 na dnešní Mladoboleslavské ulici, kde se vybírala potravní daň na čáře (akcíz). Do celt bubnoval déšť, několik mužů muselo stan držet, aby odolal větru, ale přesto se zdárně uskutečnilo vysílání zahájené slovy: „*Halo, halo, zde radiostanice O. K. P. Kbely z Prahy, prozatímní vysílací stanice Radiojournalu, která vysílá na vlně 1025 m zprávy a program.*“ Ani pes, který vběhl do vysílací stanice ukrýt se před deštěm a štěkotem doprovázel vystoupení operní pěvkyně *Růženy Topinkové*, nemohl zkalit fakt, že Československo bylo prvním státem kontinentální Evropy, kde začal rozhlas pravidelně vysílat. Dnes toto místo připomíná památník zřízený ve Kbelích v roce 1973. Pravda, v celé Evropě jsme byli druzí – po Velké Británii. BBC začala pravidelně vysílat o půl roku a čtyři dny dříve, 14. listopadu 1922.

Druhým tradičním médiem je televize. Ta naše má v letošním květnu dokonce výročí dvě, třebaže to významnější je vlastně také spojeno s rozhlasem, jak ještě uvidíme. Veřejné televizní vysílání u nás začalo před sedmdesáti lety 1. května 1953 ve 20 hodin. Překvapivě nebylo zahájeno politickým projevem, ale úvodním slovem oblíbeného herce *Jaroslava Marvana*. Od 9. května 1973 pak *Československá televize* přistoupila k pravidelnému barevnému vysílání. Tehdy však jen na druhém programu (první program začal s pravidelným barevným vysíláním na den přesně o dva roky později).

Nejstarší médium masové komunikace – noviny, letos žádné velké výročí nemá. Snad, pokud bychom nějaké přece jen hledali, dalo by se nejspíš poukázat, že nedávno uplynulo 270 let, co se 9. února 1753 narodil nakladatel a zakladatel novodobé české žurnalistiky *Václav Matěj Kramerius*, vydavatel *Krameriusových c. k. pražských poštovských novin*, později přejmenovaných na vlastenecké.

Svět novin, rozhlasu a televize válčují komunikační kanály a sociální sítě využívající internet. Protože spolu počítače komunikují prostřednictvím rodiny protokolů TCP/IP, můžeme zmínit, že právě před půlstoletím vypracovali otec internetu *Vinton Gray Cerf* a *Robert Elliot Kahn* zásadní reformulaci, v níž byly rozdíly mezi síťovými protokoly skryty za pomoci společného síťového protokolu a odpovědnost za spolehlivost, kterou dříve nesla síť, nyní přešla na hostitele. Zveřejnili ideu vedoucí později k TCP/IP.

A protože v průběhu posledních sta let ovládla veřejné šíření informací a názorů jiná média než tištěná, hodí se snad připomenout, že u jejich kolébky stála práce *A Treatise on Electricity and Magnetism* vydaná před 150 lety. Autor jejích dvou dílů *James Clerk Maxwell* v nich předložil teorii s myšlenkami a závěry, jejichž ověřování, rozvoj a technické

aplikace daly po desetiletích vzniknout komunikačním médiím dnešního světa – rozhlasu, televizi i internetu.

Mohli bychom tedy uzavřít: s výročími je to jako s *causā bibendi* – každý si nějaké najde.

II.

Naše historická zkušenost je zvláštní v tom, že na mediální svět měl stát dlouho svůj výrazný vliv. Tisk byl sice svobodný, ale v dobách habsburské monarchie a první, druhé i třetí republiky podléhal státní cenzuře. Rozhlasové vysílání vzniklo jako soukromé, ale ani ne za dva roky je stát kapitálovým vstupem Československé pošty v roce 1925 ovládl a užil k prosazování vlastních zájmů, byť tehdy v zásadě bohulibých, což se odrazilo v popularitě vysílání u obyvatelstva a v respektu k rozhlasu přejmenovanému na *Československý* až v roce 1938. Vcelku dobře dostál úkolu, který dnes označujeme jako veřejnou službu.

Nebudeme-li se zdržovat temnou protektorátní dobou, připomeňme, že po osvobození od nacismu, leč v časech, kdy již – pokud si vypůjčíme od *Karla Kryla* příměr – „*na obzoru rudý kohout roztahoval drápy*,“ se komunistický ministr informací *Kopecký* dohodl 22. srpna 1945 se svým rovněž komunistickým slovenským protějškem *Chorváthem* na politickém ovládnutí *Československého rozhlasu*. Byl to mezikrok. Zákonem č. 137/1948 Sb. bylo toto médium zestátněno. *Československá televize* vznikla v roce 1957 jako státní nařízením vlády č. 62/1957 Sb., o nové organizaci rozhlasu a televise. (Televizní vysílání bylo zahájeno již 1. května 1953, ale provozoval je *Československý rozhlas* prostřednictvím *Televizního studia Praha* jako své organizační složky.) Není třeba zdůrazňovat, že v letech 1948 až 1989 podléhala všechna média tvrdé předběžné i následné cenzuře (s kratičkou pauzou od března do srpna 1968).

Přelom let 1989/1990 přinesl svobodu médií a v následujících desetiletích se otevřela řada otázek dotýkajících se i právní problematiky, ať již z pohledu vnitrostátního práva, nebo práva Evropské unie. Na některé se pokoušejí odpovědět příspěvky v tomto sešitu *Právnicka*.

III.

Redakce nezastírá, že na základě dosavadních zkušeností s čísly obdobného zaměření předpokládala větší zájem příspěvatelů vyjádřit se k aktuálním otázkám mediálního práva. Tentokrát se nám sešla nevelká nabídka a některé příspěvky navíc neobstály v recenzním řízení. Sluší se tedy poděkovat zvláště příspěvatelům z Právnické fakulty Masarykovy univerzity, že se redakci hlavně díky jejich angažmá podařilo toto číslo sestavit.

Z příspěvků přijatých do tohoto čísla vybírala komise složená z členů redakční rady stať vědecky nejprínosnější. Členové komise *Jan Bárta*, *Josef Baxa*, *Karel Eliáš*, *Monika Forejtová*, *Bohumil Havel*, *Olga Pouperová* a *Josef Skála* se vyslovili pro studii *Tomáše Svobody* s názvem *Objektivní a vyvážené informace ve vysílání – racionální požadavek, či iluze?*. Autor obdrží mimořádnou prémii 12.000 Kč, kterou laskavě věnovala Randova nadace při Spolku českých právníků Všehrd. Nadaci náleží za tento mecenášský počín od redakce *Právnicka* vděčné poděkování.